

POLITIČKI SUSTAV RUSIJE

Boban, Davor; Cipek, Tihomir. 2017. *Politički sustav Rusije*. Zagreb – Sarajevo: Plejada – University Press, 432 str.

Knjiga *Politički sustav Rusije* Davora Bobana i Tihomira Cipeka je analiza suvremenog političkog sustava Ruske Federacije. Objavljena je 2017. u suizdavaštvu nakladničkih kuća Plejade iz Zagreba i University Pressa iz Sarajeva. Organizacijski, knjiga se sastoji od uvoda i šest (6) poglavlja kao međusobno povezanih cjelina koje su relevantne u obradi teme, te zaključka. Šest središnjih poglavlja je podijeljeno na 33 potpoglavlja. Popis korištene i citirane literature (knjige i članci, pravni akti, statistički dokumenti, medijski izvori, istraživanja javnog mnijenja, ostali izvori) naveden je na 37 stranica (preko petsto bibliografskih jedinica). Autor prva četiri poglavlja („Sustav vlasti“, „Izbori i izborni sustav“, „Političke stranke i stranački sustav“, „Federalna struktura“) je Davor Boban, dok je autor petog („Politička kultura“) i šestog poglavlja („Vanjska politika“) Tihomir Cipek.

Sustav vlasti koji se analizira u prvom poglavlju središnji je politički sustav države. Posebno je važan za razumijevanje suvremenog ruskog političkog sustava i politike. Analiziraju se sustavi vlasti u trima razdobljima ruske povijesti: carskom, sovjetskom i postsovjetskom. Primjenom etabliranih teorijskih koncepata (Matthewa S. Shugarta) analiziraju se transakcijski i hijerarhijski odnosi između institucija vlasti u polupredsjedničkim sustavima s aplikativnim aspektom na ruski polupredsjednički sustav. Polupredsjednički sustav Ruske Federacije uspostavljen je u Prvoj (1991) i Drugoj republici (1993). Zbog niza istovjetnosti ta se dva politička sustava mogu smatrati jednim, postsovjetskim političkim

sustavom. Drugo poglavlje istražuje izbore i izborne sustave u stoljetnom rasponu od 1906. do 2016. godine. Tri tipa izbornih sustava bila su značajna za ostvarenje političkih ciljeva triju političkih (ruskih/sovjetskih/ruskih) režima u carskom, sovjetskom i postsovjetskom razdoblju. U carsko doba izbori nisu bili ni slobodni, ni kompetitivni uz nejednako pravo glasa. Slobodni izbori održani 1917. nisu pak imali nikakvo značenje za novostvoreni boljševički režim. Konsolidacijom komunističkog režima u bivšem SSSR-u se održavaju isključivo neslobodni i nekompetitivni izbori. Raspadom komunizma i uvođenjem Prve republike u eri predsjednika Borisa Jeljcina u Ruskoj Federaciji se uvodi kombinirani izborni sustav, koji se dominacijom Vladimira Putina na ruskoj političkoj sceni zamjenjuje razmjernim izbornim sustavom. U suvremenim državama stranke i stranački sustav su nezaobilazan politički akter, što je tema koja se istražuje u trećem poglavlju knjige. U carskom razdoblju stranke su se počele osnivati na razmeđu 19. i 20. stoljeća. Dominirale su stranke lijeve političke orijentacije, no samo je Ruska socijaldemokratska radnička stranka (boljševici) osvojila vlast 1917. te krenula s ostvarivanjem svoje vizije sovjetske države i društva. Proces ponovne uspostave političkih stranaka u Rusiji započeo je raspadom komunizma i ukidanjem monopola Komunističke partije 1990-ih. Glavni problem u tom razdoblju je bila konsolidacija stranačkog sustava, što uključuje društveno ukorjenjivanje političkih stranaka i stranačku identifikaciju birača (građana), njihovu nacionalno-geografsku disperziju te prodor u

izvršnu vlast posredstvom parlamenta. Ruski sustav je specifičan jer izvršnu vlast ne formiraju parlamentarne stranke, već predsjednik države koji nije integriran u politički sustav. Jedine stranke koje uspijevaju sudjelovati u izvršnoj vlasti jesu „stranke vlasti“. U eri B. Jeljcina „stranke vlasti“ nisu bile uspješne na izborima. Stvaranjem stranke Jedinствена Rusija Vladimir Putin je promijenio dotadašnje stanje i politiku. Jedinствена Rusija je u 21. stoljeću glavno oruđe Vladimira Putina u konsolidaciji njegova režima. Ruski stranački sustav ukupno se analizira uporabom koncepta političkog kapitala odnosno njegovih dvaju oblika, idejnog i administrativnog kapitala te koncepta hegemonijske stranke. Četvrto poglavlje, „Federalna struktura“, prikazuje podnacionalnu strukturu vlasti u Rusiji i njezin odnos s centrom u vrlo kompleksnom ruskom federalizmu (asimetrični federalizam s elementima unitarnosti te autoritarnih, centraliziranih i separatističkih tendencija i procesa) koji se sastoji od višerazinskih i višeznačajnih 89 federalnih jedinica, uključivo od Ukrajine „otkinutu“ i međunarodno nepriznatu Republiku Krim i grad federalnog značaja Sevastopolj. Politička kultura, makar je primjereno u skladu s tematikom zasebnih istraživačkih interesa integrirana u sva poglavlja knjige, zasebno se obrađuje u petom poglavlju. Skup stavova, vrijednosti i pogleda prema politici od strane ruskih građana i političkih elita oblikovao se kroz povijesni kontinuum. Klasične tipologije i koncepti parohijalne, podaničke i participativne političke kulture ili njihova kombinacija primjenjivi su i na Rusku Federaciju. Iz okvira političke kulture razvijene su različite škole mišljenja među kojima dominiraju slavistička i zapadna. Slavistička smatra da je Rusija zemlja na razmeđu azijske i europske civilizacije, posebna zemlja koja ne treba težiti zapadnjačkim vrijednostima. Njezin koncept „suverenističke demokracije“ tvrdi da svaka država ima pravo na svoj oblik demokracije, a ne obvezu repli-

ciranja liberalne demokracije. Zapadnjačka škola smatra da je Rusija dio Europe te da se treba približiti Zapadu i njegovim vrijednostima. Ukupno, u Rusiji dominira „suverenistička demokracija“ i podanička politička kultura. Vanjska politika Ruske Federacije istražuje se u šestom poglavlju. Makar se izravno ne tiče političkog sustava (već javnih politika), istraživanje vanjske politike važno je iz najmanje dva razloga: isprepletenosti i međusobnih utjecaja unutarnje i vanjske politike te uloge Rusije na međunarodnoj sceni. U povijesnoj prizmi, aplikacijom realističkih, liberalističkih i konstruktivističkih teorijskih uvida, prikazuju se sadržajne promjene i učinci ruskih/sovjetskih vanjskih politika. Konačno, kombinacijom konstruktivističkih (identitet) i realističkih koncepta (interesi, sila, geopolitika, resursi moći) uvjerljivo se razlaže povratak Ruske Federacije na svjetsku scenu u ulozu presudnog subjekta bez kojeg nije moguće reguliranje odnosa u okvirima međunarodnog poretka i realizacija interesa iz spektra međunarodne sigurnosti.

Knjiga istražuje Rusku Federaciju, značajnu državu svijeta, jednog od presudnih subjekata međunarodnog poretka, međunarodnih odnosa i međunarodne sigurnosti u 20. i 21. stoljeću. To je iznimna, najviše razine kvalitete, sveobuhvatna analiza povijesnog i recentnog ruskog političkog sustava te ruske političke kulture i vanjske politike, aspekata koji nisu izravno dio političkog sustava, ali ga bitno determiniraju odnosno bez čijeg razumijevanja nije moguće niti razumijevanje političkog sustava. Uz odličan izbor teme istraživanja, primjerenih teorija i metodologije, strogost postupka argumentacije i izvlačenja zaključaka, argument u prilog tezi da je knjiga vrhunsko postignuće u akademskom okolišu jest i činjenica da je u istraživanju primijenjena inovativna i originalna metodologija koja dovodi u pitanje uobičajene i prosječne predstave o Ruskoj Federaciji. Knjiga je kombinacija eksplorativne, eksplanacijske, interpretativne i

aplikativne studije s elementima predviđanja i prognoziranja budućih procesa u Ruskoj Federaciji, što je zasigurno najveći izazov ne samo ruskim studijama, već i *policyjima* u sferi barem vanjske politike, sigurnosne politike, vojno-obrambene politike, ekonomske i energetske politike drugih subjekta međunarodnog poretka, ali i međunarodne zajednice ukupno. Uostalom, akademska zajednica i državni *policyji*, kako nam svjedoče recentni procesi, donijeli su niz pogrešnih zaključaka o nizu relevantnih svjetskih političkih tema na temelju pogrešno procijenjenih budućih procesa. Posebno društvene znanosti suočene su s ozbiljnim izazovom. Procjene razvoja društvenih procesa i prognoze budućih procesa proizlaze iz analize i interpretacije sociopolitičkog realiteta. Ozbiljno je pitanje: Ukoliko su pogrešne procjene, razumiju li društvene znanosti realitet ili su pogrešne procjene rezultat utjecaja nekih drugih čimbenika i varijabli? Ova knjiga dokazuje da autori duboko poznaju ruski politički i društveni realitet te su u stanju ponuditi uvjerljive scenarije razvoja budućih događaja. Neki njihovi zaključci posebno su uvjerljivo inovativni i vrijedi ih istaknuti. A) Obilježja ruskog sustava vlasti rezultat su procesa koji su se odvijali u postsovjetskom razdoblju, ali i povijesnog nasljeđa carskog i sovjetskog političkog sustava. Institucija predsjednika države obilježila je suvremenu rusku politiku. Riječ je o zemlji koja je neovisno o vladavinskom poretku i tipu političkog sustava obilježena snažnom autokratskom vlašću jedne osobe. Korištenjem ustavnih i paraustavnih mehanizama Vladimir Putin je stabilizirao ruski politički sustav po cijenu smanjenja demokracije. Razdoblje pak Borisa Jeljcina je dokazalo da je demokracija u Rusiji moguća, makar je riječ o defektnoj, a ne liberalnoj demokraciji. Ruski politički sustav obilježen je prevladavajućim utjecajima neformalnih procesa nad formalnim. B) Ruski politički sustav pod Vladimirom Putinom nije

konsolidiran, ali je stabiliziran i ne prijeteći mu opasnost od slamanja sve dok su postojeći akteri na sceni. Naravno, prognostički je važno pitanje svojstveno svim autoritarnim režimima: Što će se dogoditi s režimom kada njegovi akteri nestanu sa scene? Vjerojatniji je scenarij stradanja političkog sustava nego ruske države koja uživa stoljetni legitimitet među ruskim narodom. C) Empirijski nalazi ukazuju na to da rezultati parlamentarnih izbora ne utječu na to hoće li vlada biti stranačka ili nestranačka, već volja predsjednika države. D) Povijesno promatrano, nemogućnost političkih stranaka da uđu u parlament i formiraju vlast usmjeravala ih je k revolucionarnom djelovanju. Revolucije s početka 20. stoljeća ojačale su moć stranaka jer je jačala moć političkih elita okupljenih u stranke. Izvršna vlast u Ruskoj Federaciji odvojena je od stranačkog života. U recentnim uvjetima Jedinствена Rusija je hegemonijska stranka u stranačkom sustavu, a predsjednik dominira cjelokupnim političkim sustavom. Raspad prigušenog pluralizma možebitno će uvjetovati kompetitivni pluralizam i formiranje vlasti „odozdo“, tj. od strane građana na slobodnim izborima. E) U Ruskoj Federaciji postoji snažna veza između političke kulture i izgradnje i funkcioniranja političkih institucija. Ruska politička kultura dominantno je podanička. Povijesno, rusko shvaćanje svijeta politike jest moćan državni poglavar i velika uloga režima u svakodnevnom životu građana. Ruska politička kultura shvaća Rusku Federaciju kao posebnu zemlju koja ne treba težiti zapadnjačkim vrijednostima. Prema, u Rusiji dominantnom, konceptu „suverenističke demokracije“ svaka država ima pravo na svoj oblik demokracije, a ne obvezu repliciranja liberalne demokracije. F) Empirijska vanjske politike Ruske Federacije i njezin utjecaj na međunarodnu sigurnost dokazuje važnost primjene teorija konstruktivizma kao jedne od dominantnih eksplanatornih paradigmi sigurnosti u suvremenim uvjetima.

Primjenom isključivo tradicionalnih realističkih i liberalnih teorija nije moguće shvatiti rusku vanjsku politiku. Makar ne smatraju moć irelevantnom, konstruktivisti su usmjereni na stvaranje i evoluciju ideja i identiteta te njihov utjecaj na način kako države shvaćaju određeni situacijski kontekst i ponašaju se u tim situacijama. Konstruktivisti (konvencionalni i kritički) su na stajalištu da je identitet središnji element u socijalnoj konstrukciji sigurnosti. Sigurnost je kontekstualno specifična socijalna konstrukcija. Shvaćen kao odgovor na pitanje tko smo „mi“ i tko su „oni“ te kao okvir za analizu kakve su relacije i karakter odnosa (prijateljski, neprijateljski, saveznički, konfliktni) između „nas“ i „njih“, identitet je ključna determinanta vanjske politike i politike sigurnosti. Kombinacijom konstruktivističkih (identitet) i realističkih koncepata (interesi, sila, geopolitika, resursi moći) uvjerljivo se razlaže povratak Ruske Federacije na svjetsku scenu u ulogu presudnog subjekta bez kojeg nije moguće reguliranje odnosa u okvirima međunarodnog poretka i realizacija interesa iz spektra međunarodne sigurnosti. No, budući da je riječ o vojno moćnoj, politički slaboj, a gospodarski ranjivoj državi, to nije međunarodno-sigurnosno bezazlena opcija, pogotovo u okviru očitog ruskog nastojanja da ponovno zaista postane svjetska sila. G) Perspektive ruskog političkog sustava ukazuju na to da je režim zatvoren te je mogućnost njegove promjene nerealna u postojećim predvidim uvjetima. Stoga je ključno pitanje Ruske Federacije, ali i međunarodnih odnosa i međunarodne sigurnosti: Što će biti s Ruskom Federacijom nakon odlaska sa scene režima Vladimira Putina?

Zaključno, knjiga *Politički sustav Rusije* jest prva sveobuhvatna politološka, povijesno-politološka, sociopovijesna, ali i sociološka znanstvena studija o Ruskoj Federaciji. Riječ je o kapitalnom djelu koje pruža značajan znanstveni doprinos kako politološkoj zna-

nosti općenito, tako i hrvatskoj politologiji partikularno. Uz to, pruža i značajan doprinos nizu drugih znanstvenih disciplina i poddisciplina, prvenstveno sociologiji, komparativnoj politici, povijesti, međunarodnim odnosima, studijama sigurnosti, komparativnim regionalnim studijama, tranzitologiji. Imajući u vidu povijesnu važnost Ruske Federacije u međunarodnom okružju, transformacijsko-tranzicijske procese i posebnosti njezinog političkog sustava te posebno značaj recentnih geopolitičkih procesa, povratak Ruske Federacije na globalnu scenu kao presudnog aktera s globalnim i regionalnim utjecajima, time i na Europsku uniju i Republiku Hrvatsku kao njezinu članicu, ali i utjecajima na Hrvatsku u regionalnom kontekstu koji je povijesno i recentno u orbiti ruskih interesa, očito je da Ruska Federacija predstavlja ne samo politički, već prvenstveno i znanstveno-istraživački i znanstveno-stručni interes. Knjiga Davora Bobana i Tihomira Cipeka *Politički sustav Rusije* izvrstan je temelj za početak ustanovljavanja liminalnih ruskih studija (rusologije) u hrvatsku akademsku zajednicu.

Mirko Bilandžić